

**PROJEKTAS**

# **KLAIPĖDOS REGIONO 2014-2020 METŲ PLĖTROS PLANAS**



**Klaipėda  
2013**

## REGIONO SOCIALINĖS IR EKONOMINĖS BŪKLĖS ANALIZĖS PAGRINDINIAI DUOMENYS

Klaipėdos apskritį sudaro Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Palangos miesto, Neringos, Kretingos rajono, Skuodo rajono ir Šilutės rajono savivaldybės. Iš kitų Lietuvos regionų Klaipėdos regionas išsiskiria šiais bruožais – keturios savivaldybės yra prie Baltijos jūros, čia nuo seno susiformavusios jūrinio verslo tradicijos, plėtojamas turizmo ir rekreacijos sektorius. Baltijos jūra, Kuršių marios ir Kuršių nerijos pusiasalis – unikalūs kraštovaizdžio elementai, išskiriantys Klaipėdos regioną iš kitų. Regiono ekonomikos variklis - Klaipėdos jūrų uostas - tai labiausiai į šiaurę nutolęs neužšalantis rytinės Baltijos jūros uostas. Strategiškai patogi geografinė padėtis apsprendžia 2 pagrindinius Klaipėdos regiono privalumus – regionas patraukliausias iš visų šalies regionų atvykstamajam bei vietiniam turizmui vystyti bei yra svarbiausias šalies transporto mazgas, jungiantis Vakarų ir Rytus, čia vystomos įvairios transporto rūšys – jūrų ir vidaus vandens, geležinkelių, kelių bei oro. Svarbus faktorius, kad regionas ribojasi su Latvijos Respublika šiaurėje ir Rusijos Federacijos Kaliningrado (Karaliaučiaus) sritimi pietuose.

Klaipėdos apskrities **teritorijos** plotas yra 5209 kv. km. Pagal plotą tai yra viena mažiausių šalyje apskričių po Tauragės ir Telšių apskričių, pagal **gyventojų skaičių** (333,982 tūkst., 2012 m. liepos 1 d. duomenimis) – trečia pagal dydį po Vilniaus ir Kauno apskričių. Pagal gyventojų **tankumą** (64,4 gyv. /1 km<sup>2</sup>) Klaipėdos apskritis nusileidžia Vilniaus apskričiai (82,9 gyv. /1 km<sup>2</sup>) ir Kauno apskričiai (74,2 gyv. /1 km<sup>2</sup>). Regiono centras yra Klaipėdos miestas.

**Bendrasis vidaus produktas (BVP)**, sukurtas Klaipėdos regione 2011 metais, pasiekė 12.913,4 mln. litų ir sudarė 12,1 proc. visos šalies BVP. Nuo 2009 iki 2011 metų Klaipėdos apskrityje BVP paaugo 13,14 proc., šalyje vidutiniškai – 15,73 proc.

Pagal **tiesiogines užsienio investicijas** Klaipėdos apskritis yra ketvirtoje vietoje po Vilniaus, Kauno ir Telšių apskričių. 2011 metais tiesioginės užsienio investicijos Klaipėdos regione siekė 3.550,26 mln. litų sumos. Regione daugiausiai investicijų vienam gyventojui susilaukė Klaipėdos rajonas – 17.658 Lt/1 gyv., mažiausiai – Kretingos raj. savivaldybė – 908 Lt/1 gyv. ir Skuodo raj. savivaldybė – 262 Lt/1 gyv.

Pagal **materialines investicijas** Klaipėdos apskritis 2011 metais šalyje užėmė antrąją vietą po Vilniaus apskrities, o investicijų suma siekė 2.330,496 mln. litų. 2009-2011 metų laikotarpiu materialinės investicijos Klaipėdos apskrityje padidėjo nuo 1.592,066 mln. litų iki 2.330,496 mln. litų, arba 46,38 proc. Materialinės investicijos 1 gyventojui Klaipėdos apskrityje 2011 metais buvo 35,15 proc. didesnės nei šalies vidurkis.

Klaipėdos apskrityje **užimtųjų** skaičius nuolat kito. Nuo 2003 iki 2007 metų vidutinis metinis užimtųjų skaičius išaugo nuo 153,7 tūkst. iki 168,9 tūkst., arba 9,89 proc. 2008-2011 metų laikotarpiu vidutinis metinis užimtųjų skaičius sumažėjo nuo 168,3 tūkst. iki 147,8 tūkst. 2007-2010 metais **nedarbo lygis** regione didėjo nuo 4,1 proc. iki 18,2 proc., tačiau 2011 metais sumažėjo ir siekė 12,8 proc. Lietuvos darbo biržos duomenimis, problemiškesniu rajonu apskrityje 2011 metų duomenimis buvo Skuodo rajonas – čia bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus sudarė 13,6 proc. Mažiausiai bedarbystės problemų pastebima Neringos savivaldybėje, kur registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykis 2011 metais sudarė 4,2 proc.

**Pagal vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio** rodiklį Klaipėdos apskritis 2012 m. II-ojo ketvirčio duomenimis nusileido tik Vilniaus apskričiai. 2012 m. II-ojo ketvirčio duomenimis vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis Klaipėdos apskrityje sudarė 2147,7 Lt, arba 0,27 proc. mažesnis nei šalies vidurkis. Vidutinis darbo užmokestis Klaipėdos regione, lyginant su 2011 m. II-ojo ketvirčio duomenimis, pakilo 2,02 proc. Labiausiai darbo užmokestis nuo šalies vidurkio atsilieka Kretingos rajono, Palangos miesto ir Skuodo rajono savivaldybėse, kur atitinkamai vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2012 m. II-ojo ketvirčio duomenimis sudarė 1638,0 Lt, 1681,7 Lt ir 1699,9 Lt.

## Klaipėdos regiono socialinės ir ekonominės būklės analizė PESET metodu

Veiksniai	Teigiami	Neigiami
Teisiniai ir politiniai	<p>Pagal Vyriausybės rengiamą Tikslinių teritorijų plėtros programą teikiama papildoma parama gyvenamosioms vietovėms būdingų problemų sprendimui, didinant konkurencingumą, ekonomikos augimą ir gyvenamosios vietos patrauklumą, taip pat kaimo vietovių gyvenamosios aplinkos gerinimui (kompleksiniam kaimo vietovių vystymuisi ir plėtrai).</p> <p>LR Vyriausybė planuoja strateginių objektų sukūrimą regione, tuo sudarydama sąlygas kurti bei plėtoti regiono inžinerinę infrastruktūrą.</p>	<p>Teisiškai nepakankamai reglamentuoti savivaldybių bendrų projektų įgyvendinimo mechanizmai stabdo didesnės apimties, regioninės ir nacionalinės reikšmės projektų įgyvendinimą.</p> <p>Sudėtingas saugomų teritorijų bei regiono savivaldybių plėtros suderinimas.</p> <p>Krovinių pervežimo verslas priklausomas nuo užsienio politikos</p>
Ekonominiai	<p>Bendrasis vidaus produktas (BVP), sukurtas Klaipėdos regione 2011 metais, pasiekė 12.913,4 mln. litų ir sudarė 12,1 proc. visos šalies BVP.</p> <p>Pagal materialines investicijas Klaipėdos apskritis 2011 metais šalyje užėmė antrąją vietą po Vilniaus apskrities, o investicijų suma siekė 2.330,496 mln. litų. Materialinės investicijos 1 gyventojui Klaipėdos apskrityje 2011 metais buvo 35,15 proc. didesnės nei šalies vidurkis.</p> <p>Faktiškai susiformavęs jūrinio verslo klasteris yra pajėgus diegti naujausias technologijas bei kurti inovatyvų verslą</p>	<p>Ekonominės veikla koncentruojasi Klaipėdos mieste.</p> <p>Kitose savivaldybėse veikiančių subjektų skaičius yra gerokai mažesnis.</p> <p>Dideli vidiniai regiono ekonominiai netolygumai yra grėsmė tolygiai ir darniai regiono plėtrai.</p> <p>Vyrauja žemos pridėtinės vertės produkcijos gamyba, nepakankamas verslo įmonių bendradarbiavimas kuriant MTT.</p> <p>Neišplėta reabilitacinio ir sveikatinimo paslaugų infrastruktūra.</p> <p>Sudėtingas regiono pasiekiamumas oro ir vandens transportu sudaro kliūtis turizmo verslo plėtrai.</p>
Socialiniai ir kultūriniai	<p>Gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl emigracijos gali užtikrinti galimybę vyresnio amžiaus žmonėms ilgiau išlikti darbo rinkoje.</p> <p>Naujų socialinių paslaugų kūrimas sudaro sąlygas daugiau žmonių sugrąžinti į darbo rinką.</p> <p>Regiono sudarytos galimybės įgyti visų lygių išsilavinimą bei kelti kvalifikaciją mažina socialinę atskirtį.</p> <p>Regiono susiformavusios kultūros renginių ir švenčių tradicijos</p>	<p>Išlieka didelė ilgalaikių bedarbių ir socialinės pašalpos gavėjų dalis daugelyje regiono savivaldybių.</p> <p>Gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl emigracijos ir demografinės senatvės ilgalaikėje perspektyvoje sudaro grėsmę, kad socialinio draudimo sistema gali tapti nebeįėjusi užtikrinti pakankamų regiono pensijinio amžiaus gyventojų pajamų, tai taip pat gali įtakoti tiesioginių</p>

		užsienio investicijų mažėjimą dėl nekonkurencingų žmogiškųjų išteklių. Nusidėvėjusi kultūrinių įstaigų infrastruktūra. Nepakankamai išvystyta sveikatingumo ir sporto infrastruktūra neleidžia regiono gyventojams tinkamai stiprinti savo sveikatą
Gamtiniai, geografiniai, aplinkosauginiai	Regionas yra svarbių tranzitinių magistralių sankirtoje, todėl jo geografinė padėtis palanki paslaugų sektoriui plėtoti. Regiono išsidėstymas prie jūros suteikia galimybę turėti bei vystyti turizmo sektorių. Regionas turtingas geoterminiais vandenimis, todėl atsiranda galimybė kurti bei plėtoti reabilitacinę ir gydomąją paslaugų infrastruktūrą regione.	Su klimato kaita susijęs gamtinių kataklizmų padažnėjimas įtakoja potvynius, skatina pajūrio kranto eroziją. Nykstantys rekreaciniai ištekliai
Technologiniai	Technologijų plėtra sudaro sąlygas gerinti regiono ekonominę situaciją. IT paremtiems verslams geografinė atskirtis turi mažesnę reikšmę ir tuo užtikrinama darni regiono plėtra. Plačiajuosčio ryšio infrastruktūros išvystymas bei aukštos kompetencijos žmogiškieji ištekliai yra regiono stiprybė.	Dalis regiono gyventojų dėl žemos kompetencijos IT srityje turi problemų integruojantis į darbo rinką, taip pat neišnaudoja teikiamų e-valdžios ir e-demokratijos galimybių

### Klaipėdos regiono socialinės ir ekonominės būklės analizė SSGG metodu

Įvertinus statistinius duomenis ir faktinę informaciją, naudojant stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (toliau – SSGG) analizės metodą, identifikuoti veiksniai suskirstomi į stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes.

Šalia kiekvieno veiksnio SSGG matricoje veiksnio aktualumas įvertinamas pagal penkių balų sistemą, kur „5“ reiškia „labai svarbus veiksnys“ ir „1“ – „mažai svarbus veiksnys“.

Stiprybės	Įvertinimas
1. Palanki geografinė padėtis ekonominio augimo plėtrai	5
2. Regione plėtojama inžinerinė infrastruktūra	4
3. Regionas turtingas vėjo energetiniais, geoterminiais, naftos, statybinių žaliavų ištekliais	4
4. Išplėtotas bendrojo lavinimo, profesinio rengimo, aukštųjų mokyklų ir pagalbos švietimui teikiančių institucijų tinklas. Sudarytos galimybės regione įgyti visų lygių išsilavinimą, sukurta suaugusių mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo sistema	4
5. Aukštas regiono gamtinių teritorijų rekreacinis potencialas bei turtingas istorinis ir kultūrinis paveldas	5

<b>Stiprybės</b>	<b>Įvertinimas</b>
6. Susiformavusios senos pajūrio ir pamario kultūros renginių ir festivalių tradicijos	4
7. Patraukli geografinė padėtis žuvininkystės sektoriaus plėtrai, kuriama sektoriaus infrastruktūra, puoselėjamos veiklos tradicijos	4
8. Sukurta ir efektyviai veikia komunalinių atliekų tvarkymo sistema	3
9. Regiono dirbantieji yra aukštos kvalifikacijos	4
10. Aukštas regiono mokslinis potencialas. Kuriamas Integruoto mokslo, studijų ir verslo centras (slėnis) Lietuvos jūrinio sektoriaus plėtrai	4
11. Formuojasi bendradarbiavimo tradicijos tarp regiono savivaldybių	4
12. Istoriskai susiklosčiusios tarptautinio bendradarbiavimo ir kultūrinių mainų tradicijos	

<b>Silpnybės</b>	<b>Įvertinimas</b>
1. Didelės ekonominio išsivystymo disproporcijos regiono viduje, atskiroms teritorijoms reikalingos tikslinės investicijos miestų bei kaimų infrastruktūros atnaujinimui bei plėtrai	4
2. Nepakankamas pramonės inovatyvumo lygis; vyrauja žemos pridėtinės vertės produkcijos gamyba, nepakankamas verslo įmonių bendradarbiavimas kuriant MTT bei dalyvaujant klasterių veikloje	5
3. Nepakankamai išplėtotą regiono savivaldybių bei bendra regiono viešoji infrastruktūra ir paslaugos	4
4. Neišplėtotas ekologiškas viešasis transportas	4
5. Neefektyvus energijos vartojimas ir atsinaujinančių išteklių panaudojimas	5
6. Nepakankamai išvystyta rekreacijos ir kurortinio gydymo, autoturizmo, dviračių turizmo, jūrinio ir vidaus vandenų turizmo infrastruktūra; nepakankama paslaugų kokybė bei jų įvairovė; nepakankama turizmo informacijos ir rinkodaros veikla	5
7. Nepakankamai išvystyta kurortų ir kurortinių teritorijų infrastruktūra, reikalingos tikslinės investicijos infrastuktūros ir paslaugų plėtrai	
8. Sudėtingas regiono pasiekiamumas oro ir vandens transportu	4
9. Sudėtingai derinami gamtos apsaugos ir kurortinių teritorijų plėtros interesai	4
10. Sunkumai diegiant integruoto kranto zonos valdymo principus	
11. Tobulintina viešųjų paslaugų kokybė bei apimtys	4
12. Nepakankamos sąlygos ir parama verslo plėtrai, verslumo skatinimui ir naujo verslo pradžiai	4
13. Nepatenkinama dalies kultūros ir paveldo objektų būklė, ji nepritaikyta neformaliai ugdymui(si) bei kitoms viešosioms reikmėms	4
14. Nepatenkinama dalies pirminės sveikatos priežiūros ir visuomenės sveikatos priežiūros infrastruktūra, sveikatos paslaugų kokybė ir paslaugų prieinamumas	3
15. Nepakankamai išvystyta Klaipėdos regiono sveikatingumo ir sporto infrastruktūra	4
16. Nepakankamas regiono švietimo įstaigų aktyvumas diegiant naujas programas, inovatyvius mokymo metodus; verslumo ugdymo programų trūkumas ir žema jų kokybė visuose mokymo lygiuose. Nepakankamas bendradarbiavimas tarp regiono švietimo įstaigų, verslo ir valdžios institucijų inovacijų ir technologinės plėtros srityse. Nepakankamas	4

<b>Silpnybės</b>	<b>Įvertinimas</b>
švietimo paslaugų prieinamumas	
17. Nepakankamas socialinių paslaugų tinklas įvairios socialinės atskirties grupėms regiono centruose.	3
18. Nepakankamas neformalus ugdymas	3
19. Nepakankamai išplėtos savanoryste ir bendruomeniškumu pagrįstos vaikų ir jaunimo iniciatyvos, kūryba paremtų partnerystės plėtra bei įtraukimas į kultūrinę veiklą	3
20. Nepakankamas pagrindinių ūkio šakų (transporto, energetikos, žemės ūkio ir kt.) neigiamo poveikio aplinkai mažinimas didinant ekologinių jų efektyvumą	
21. Socialinio būsto stoka.	
22. Nepakankama geriamojo vandens kokybė.	
23. Paviršinių vandens telkinių tarša	

<b>Galimybės</b>	<b>Įvertinimas</b>
1. Transzitivinių krovinių srauto didinimas, integracija į ES bei kitų šalių rinkas	5
2. Bendras šalies ekonomikos augimas, žemės ūkio ir žuvininkystės produktų gamybos bei vartojimo augimas	5
3. Augančios Lietuvos eksporto apimtys	5
4. Didėjantis poreikis naujoms paslaugų rūšims	4
5. Regiono žinomumo užsienyje didinimas įtakos atvykstančių turistų srautus	5
6. Regiono kurortų, kurortinių ir kaimo vietovių plėtra pasinaudojant ES struktūrinių fondų paramą (ES Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai ir pan.)	5
7. Interneto plėtra gerina sąlygas dirbti ir naudotis paslaugomis nuotoliniu būdu	4
8. Daugiabučių namų renovavimo programos didina pastatų energetinį efektyvumą, taupo gamtinius išteklius bei gyventojų lėšas	4
9. Mokslo ir verslo ryšių stiprinimas naudojantis mokslo ir verslo slėnyje sukurta infrastruktūra, naujų technologijų diegimo bei eksporto galimybė	4
10. Vėjo energetikos plėtra jūroje ir energetinių jungčių statyba	4
11. Panaudoti ES struktūrinę paramą ir nacionalinę finansavimą švietimo sistemos, kultūros, sporto, profesinei reabilitacijos ir kitų sričių infrastruktūros plėtrai, viešųjų paslaugų plėtrai	5
12. Netobula įstatyminė bazė dėl integruoto kranto zonos valdymo	3

<b>Grėsmės</b>	<b>Įvertinimas</b>
1. Biurokratinės kliūtys SVV plėtrai	5
2. Didėjanti verslo konkurencija šalies ir tarptautinėse rinkose	4
3. Nestabili euro zonos šalių padėtis, galima antroji krizės banga	4
4. Energetinių išteklių kainų augimas	5
5. Valdžios centralizacija ir koncentracija sostinėje	4
6. Emigracija ir su ja susijusios problemos darbo rinkoje	4
7. Demografiniai, ekonominiai, socialiniai visuomenės pokyčiai	4
8. Didėjanti Baltijos jūros tarša	4
9. Dažnėjantys hidrometeorologiniai reiškiniai dėl klimato kaitos, jūros kranto erozija	4
10. Esamų rekreacinių išteklių nykimas	5

Grėsmės	Įvertinimas
11. Griežti aplinkosauginiai reikalavimai įtakoja ekonominę plėtrą	4

### 3. STRATEGIJA

**Regiono plėtros vizija: KLAIPĖDOS REGIONAS – MODERNUS IR INTEGRALUS BALTIJOS JŪROS REGIONAS, TVARAUS EKONOMINIO AUGIMO, MOKSLO, TECHNOLOGIJŲ, KULTŪROS IR TURIZMO CENTRAS SU IŠVYSTYTA INFRASTRUKTŪRA, KURIAME GLAUDŽIAI BENDRADARBIAUJANT KURIAMA KOKYBIŠKA APLINKA KŪRYBIŠKAM IR BENDRUOMENIŠKAM ŽMOGUI GYVENTI**

<b>1</b>	<b><i>Sumanios Visuomenės kūrimas ir plėtra</i></b>
<b>1.01.</b>	<b><i>Skatinti mokytis visą gyvenimą</i></b>
1.01.01	Gerinti visų lygių švietimo kokybę
1.01.02	Ugdyti bendruosius mokymosi visą gyvenimą gebėjimus, didinti paslaugų įvairovę ir prieinamumą
<b>1.02</b>	<b><i>Plėtoti informacinę visuomenę</i></b>
1.02.01	Kurti ir plėtoti informacinę infrastruktūrą, užtikrinti jos prieinamumą bei naudojimo efektyvumą
1.02.02	Diegti informacinių ir ryšių technologijų (IRT) sprendimus, skirtus užtikrinti piliečių įtraukimą į valdymą, viešojo administravimo atvirumą ir atsakomybę
<b>1.03</b>	<b><i>Skatinti inovacijų, mokslinių tyrimų ir technologinę plėtrą</i></b>
1.03.01	Komercializuoti ir integruoti į tarptautinę rinką aukščiausio lygio mokslinius tyrimus ir studijas
1.03.02	Skatinti verslo ir mokslo inovacijas regione
1.03.03	Stiprinti regiono identitetą, užtikrinant humanitarinių, gamtos, socialinių mokslų ir menų studijų plėtrą
<b>2.</b>	<b><i>Tvarus ir integralus ekonominis augimas</i></b>
<b>2.01</b>	<b><i>Skatinti didelės pridėtinės vertės verslo plėtrą, integraciją į globalias verslo sistemas</i></b>
2.01.01	Skatinti vertės kūrimo tinklų kūrimąsi, plėtrą ir integraciją į tarptautinius tinklus
2.01.02	Kurti paskatas mokslo, studijų, viešojo sektoriaus ir verslo bendradarbiavimui
2.01.03	Kurti ir plėsti mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP), inovacijų ir kūrybingumo infrastruktūrą ir paslaugas
<b>2.02</b>	<b><i>Užtikrinti tolygią ir tvarią regiono plėtrą</i></b>
2.02.01	Vystyti tikslines teritorijas regione
2.02.02	Kompleksiškai vystyti ir plėtoti kaimo vietas
2.02.03	Skatinti subalansuotą ir integracinį žuvininkystės teritorijų vystymą

2.02.04	Didinti mikroįmonių, mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI), žemės ūkio sektoriaus bei žuvininkystės ir akvakultūros sektoriaus konkurencingumą
<b>2.03.</b>	<b><i>Gerinti sąlygas regiono ekonominiam augimui ir integralumui</i></b>
2.03.01	Gerinti regiono savivaldybių bei bendrą regiono viešąją ekonominę infrastruktūrą ir paslaugas
2.03.02	Gerinti sąlygas bei teikti paramą verslo plėtrai, verslumo skatinimui ir naujo verslo pradžiai
2.03.03	Diegti aplinkos gerinimo ir aplinkos apsaugos priemonės, didinti energijos vartojimo efektyvumą, atsinaujinančių išteklių naudojimą
<b>2.04</b>	<b><i>Gerinti regiono kultūrinį ir turistinį potencialą</i></b>
2.04.01	Vystyti rekreacijos, kurortinio gydymo, turizmo infrastruktūrą, gerinti paslaugų kokybę bei jų įvairovę
2.04.02	Gerinti kultūros ir paveldo objektų būklę, ją pritaikyti kultūrinėms, turizmo ir socialinėms reikmėms
2.04.03	Intensyvinti kultūros ir turizmo rinkodarą
<b>3</b>	<b><i>Aukšta gyvenimo kokybė</i></b>
<b>3.01</b>	<b><i>Gerinti viešąjį valdymą savivaldybėse</i></b>
3.01.01	Didinti viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumą, stiprinti institucinius gebėjimus ir gerinti veiklos valdymą
3.01.02	Gerinti savivaldybių institucijų paslaugų kokybę ir prieinamumą visuomenei, gerinti išteklių valdymą
3.01.03	Didinti bendruomenių, nevyriausybinų organizacijų (NVO), ekspertų įtraukimą į valdymą
<b>3.02</b>	<b><i>Gerinti viešųjų paslaugų kokybę ir didinti jų prieinamumą visuomenei</i></b>
3.02.01	Gerinti savivaldybių ugdymo ir švietimo paslaugas
3.02.02	Gerinti savivaldybių pirminės sveikatos priežiūros infrastruktūrą, paslaugų prieinamumą ir kokybę
3.02.03	Modernizuoti socialinių paslaugų infrastruktūrą ir didinti prieinamumą, gerinti paslaugų kokybę
3.02.04	Skatinti kompleksiską kultūros infrastruktūros panaudojimą visuomenės poreikiams
3.02.05	Plėtoti sveikatingumo ir sporto infrastruktūrą
<b>3.03</b>	<b><i>Užtikrinti aukštą gyvenimo kokybę ir įsidarbinimo galimybes</i></b>
3.03.01	Skatinti kokybišką užimtumą ir darbo jėgos judumą
3.03.02	Skatinti socialinę įtrauktį ir kovoti su skurdu